

Логістизація економіки АПК

Т.В.Косарева, кандидат економічних наук
Інститут аграрної економіки

Науково-технічний прогрес створює можливості для переходу до нового, ефективнішого рівня виробництва. Проте підвищення ефективності виробництва і споживання може здійснюватися без змін його технічного рівня за рахунок удосконалення логістики як засобу організації управління матеріально-технічного забезпечення.

За командно-адміністративного управління АПК вітчизняні вчені, колективи науково-дослідних установ без використання терміну “логістика” застосовували властивості й принципи логістики: системність, комплексність, надійність, коректність, конкретність та ін. Окремі елементи логістичного управління в АПК, такі як формування матеріальних запасів, матеріально-технічної бази постачання і господарських зв’язків, маршрутизації видів транспорту, контейнеризації, пакування тощо, розробляли і впроваджували. Проте в умовах минулих періодів впровадження результатів зазначених теоретичних розробок здійснювалося локально, безсистемно, без комплексного врахування властивостей і принципів логістики.

Діяльність у галузі логістики різноаспектна. Вона передбачає управління транспортом, складським господарством, запасами, кадрами, організацію інформаційних систем, комерційну діяльність та ін. Принципова новизна логістичного підходу полягає в органічному взаємозв’язку інтеграції вищеперерахованих галузей діяльності до єдиної системи з метою досягнення бажаного результату з мінімальними затратами часу та ресурсів шляхом оптимального наскрізного управління економічними потоками.

Управління матеріальними потоками завжди було ваговою складовою сільськогосподарської діяльності, яке лише останнім часом набуло статус однієї з найбільш значних функцій економічної діяльності, що пов’язано із зміною філософії ринку.

В Україні вже почали готувати спеціалістів з логістики. На жаль поки ще не для АПК. Проте, ефективний розвиток аграрного сектора має базуватися на принципах логістики. І якщо про це розуміли ще за часів Римської імперії, то настав час і сучасним аграріям брати на озброєння інструментарій логістики.

На сучасному етапі становлення логістики зустрічаються десятки різних визначень даного терміну. Зарубіжна і вітчизняна література дають наступні визначення логістики:

- новий напрямок в організації руху вантажів;
- сукупність різних видів діяльності з метою отримання з мінімальними витратами необхідної кількості вантажу у потрібному місці, в потрібний час;
- теорія планування різних потоків у людино-машинних системах;
- інтеграція перевізного і виробничого процесів;
- процес планування, реалізації, контролю витрат з переміщення і зберігання вантажів від виробництва до споживача;
- інфраструктура економіки;
- форма управління фізичним розподілом продукту;
- оптимізація потоку матеріалів, транспортних систем;
- новий науковий напрямок, пов'язаний з розробкою раціональних методів управління матеріальними та інформаційними потоками;
- наука про раціональну організацію виробництва і розподілу.

Неоднозначність визначення суті логістики пояснюється різним ракурсом проблематики. Логістика включає різні напрями, саме цим і пояснюється складність однозначно сформулювати змістовну концепцію.

Виробник сільськогосподарської продукції розглядає логістику як організацію планування і управління засобів та послуг. При цьому ставиться за мету отримання певної продукції в потрібний час в потрібному місці за мінімально можливих витрат.

З позиції макроекономіста логістика може розглядатися як певна інфраструктура економіки. Вона ґрунтується на злагодженій взаємодії попиту, постачання виробництва, транспорту та розподілу продукції.

З позиції науковедення логістика – це наука про раціональну організацію виробництва та розподіл, що комплексно, системно розглядає питання постачання виробників сільськогосподарської продукції сировиною, паливом, матеріалами, засобами хімізації, організацію збуту та розподілу готової продукції з мінімальними затратами трудових та матеріальних ресурсів.

Логістика АПК – наука та практика управління економічними потоками в галузі виробництва, розподілу обміну та споживання продукції сільського господарства. Логістика АПК включає ресурсне забезпечення АПК та збут готової продукції (рис.1).

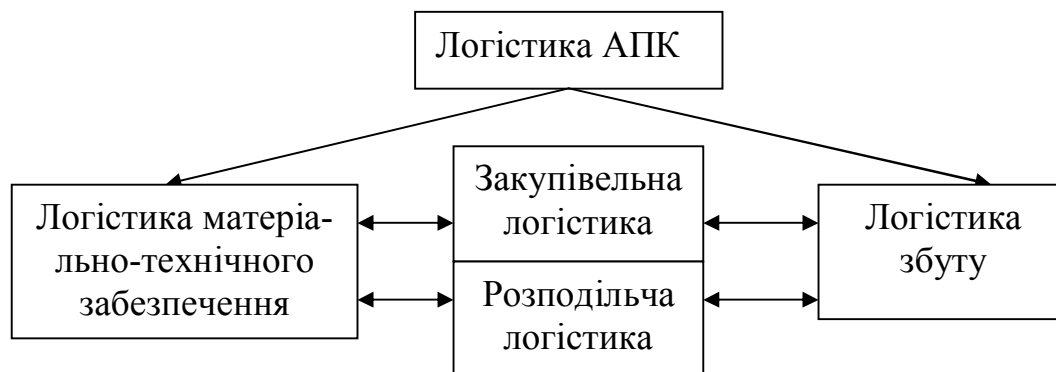

Рис.1. Структура логістики АПК

Метою логістики АПК є максимально можливе зниження витрат, пов'язане з перевезеннями, зберіганням продукції та здійсненням інших логістичних функцій, що призводить до зниження цін на продукцію і підвищує її конкурентоздатність.

Об'єктом логістичних досліджень АПК є економічні потоки і запаси (рис.2).

Предметом логістики АПК є оптимізація відповідних потоків і запасів. Оптимізація має бути глобальною з позиції єдиного цілого як системи (рис.3).

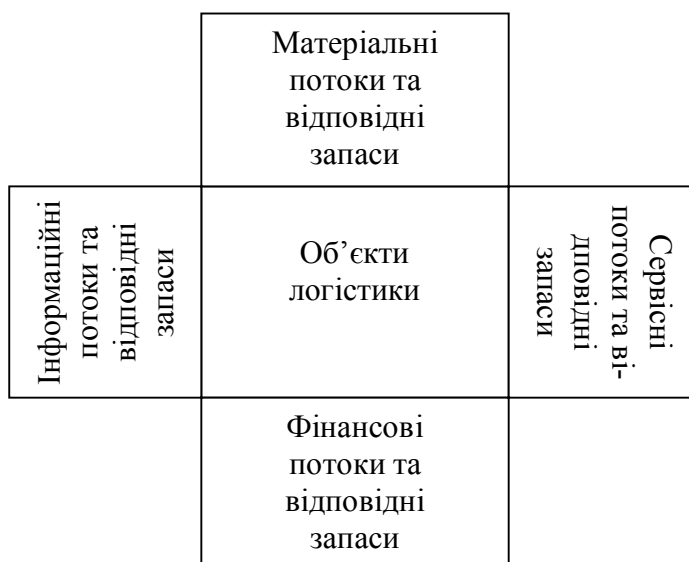

Рис.2. Об'єкти логістики

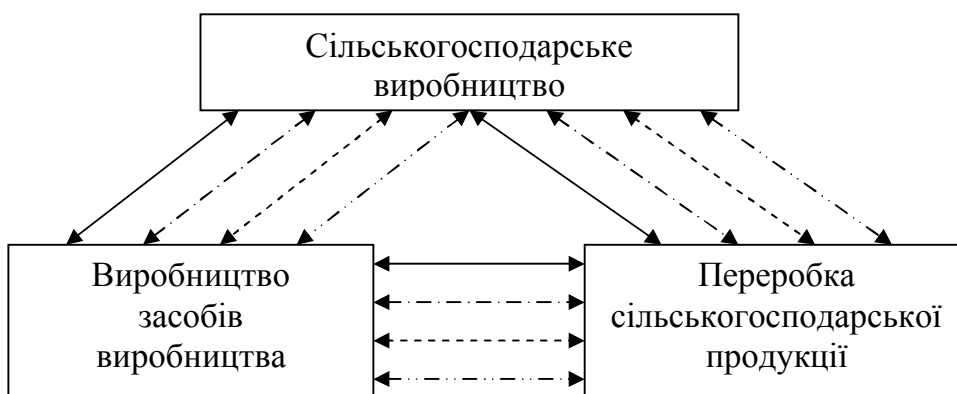

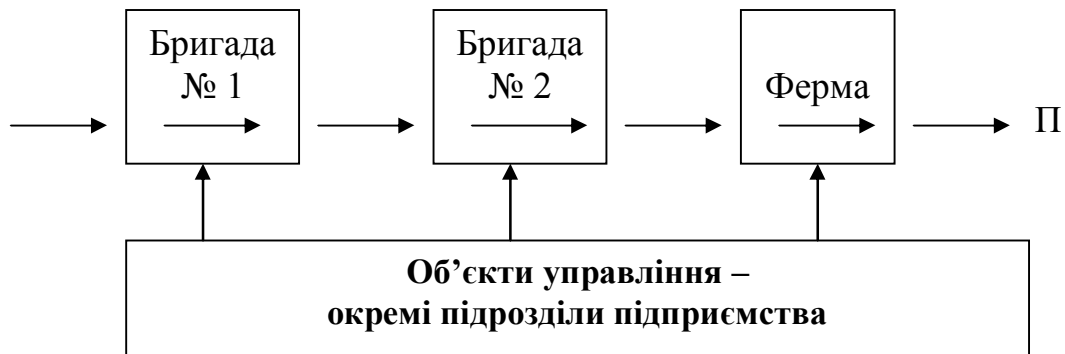
Рис.3. Основні сфери АПК

- ←————→ - матеріальні потоки;
- ←- - - - -> - фінансові потоки;
- ←- - - - -> - інформаційні потоки;
- ←- - - - -> - сервісні потоки.

Основні задачі логістики АПК полягають у наступному:

- задоволення потреб у матеріальних ресурсах, товарах та послугах у потрібний час, у потрібному місці, у потрібному обсязі, потрібної якості;
- оптимізація та раціоналізація економічних потоків;
- ресурсозбереження в економічних потоках;
- екологічна та соціально-етична орієнтація логістики.

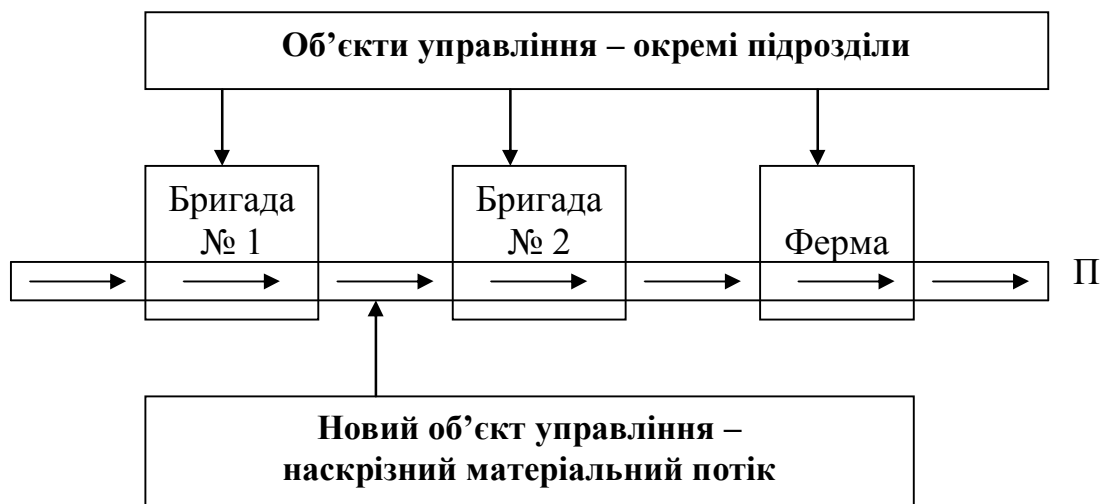
Розглянемо відмінності між традиційним та логістичним підходами до управління сільськогосподарським підприємством. На мікрорівні ланцюг, через який послідовно переміщується певний матеріальний потік складається з окремих підрозділів сільськогосподарських підприємств (рис.4).

Показники наскрізного матеріального потоку на виході (П) утворюються випадково

Рис.4. Традиційний підхід до управління матеріальним потоком

За умов застосування логістичного підходу на підприємстві виокремлюється служба, пріоритетною задачею якої є управління наскрізними матеріальними потоками, тобто потоками, що поступають ззовні, проходять через підрозділи підприємства і врешті прямують до споживачів (рис.5).

Показники наскрізного матеріального потоку на виході (П) є керованими і мають заздалегідь відоме значення

Рис.5. Логістичний підхід до управління матеріальними потоками

Отже, відмінність логістичного підходу до управління матеріальними потоками від традиційного полягає у виокремленні єдиної функції управління раніше розрізненими матеріальними потоками. Завдяки інтеграції до єдиної системи стає можливим ефективне управління наскрізним матеріальним потоком.

Функціонування АПК ставить за мету найбільш повне задоволення потреб населення і народного господарства у сільськогосподарській сировині та продуктах її переробки.

Досягнення даної мети сприятиме:

- узгодженню економічних інтересів усіх учасників логістичних систем;
- інтеграція зусиль усіх галузей і підрозділів АПК для досягнення загальносистемної мети;
- забезпечення пріоритету загальносистемної оптимізації над галузевою, регіональною та локальною субоптимізацією.

Підвищити ефективність та результативність функціонування АПК можна взявши на озброєння принципи логістики. Основним, конструктивним принципом є принцип системності, що передбачає організацію та здійснення матеріально-технічного забезпечення, виробництва, заготівлі, зберігання, переробку, збуту та транспортування як єдиного процесу.

В АПК матеріальні потоки формуються в результаті дії різних учасників, кожен з яких має на меті лише свою власну ціль. Якщо учасники зможуть узгодити свою діяльність з метою раціоналізації спільного об'єкту управління – наскрізного матеріального потоку, то всі разом вони отримують вагомий економічний виграш.

Отже, настав час здійснювати логістизацію АПК – процес розповсюдження логістичного підходу заради оптимізації розвитку організаційно-економічної діяльності АПК.

У зв'язку з цим потрібно розпочати підготовку до забезпечення логістики:

- правового;
- інформаційного;
- технічного;
- термінального, складського;
- організаційного;
- транспортного;
- фінансово-економічного;
- нормативного;
- кадрового.

Правове забезпечення. Оскільки логістика охоплює суспільні відносини у різних галузях послуг в економіці, то вона підлягає правовому регулюванню. Базою правового регулювання в країні є Конституція України та Цивільний кодекс України. Кожен вид транспорту має власні цивільно-правові документи: Закони України “Про транспорт” (1994 р.), “Про автомобільний транспорт” (2001 р.), “Про залізничний транспорт” (1996 р.) та ін.

Існує цілий ряд інших правових документів, підзаконних актів, указів Президента України, постанов Уряду України, Державного митного комітету. Для роботи на міжнародному ринку необхідно керуватись міжурядовими угодами.

Логістика не може суперечити діючому законодавству України. Необхідною умовою посадових обов’язків логістиків має бути знання діючого законодавства та постійне відстеження нових законодавчих актів.

Інформаційне забезпечення. Застосування логістики передбачає використання електронної системи обробки інформації. У межах АПК, окремої галузі або групи сільськогосподарських підприємств можна користуватися системою електронного обміну даними – ЕДІ – Electronic Data Interchange. Для виходу на міжнародний рівень передбачена відкрита програма UN/EDIFACT (United Nations Electronic Data Interchange for Administration, Commerce and Transport), розроблена під егідою організації Об’єднаних Націй.

За кордоном широкого застосування набули різні внутрішньофірмові логістичні програми: внутрішньовиробниче, ресурсне планування (Enterprise Resource Planning); управління ланцюгами постачань (Supply Chain Management), планування потреби в матеріалах (Material Requirement Planning – MRP-1); планування виробничих ресурсів (Manufacturing Resources Planning – MRP-2); фінансові програми “Project expert” та інші програмні продукти.

Технічне забезпечення. Особливе місце займає транспортне забезпечення, що зважаючи на свою вагомість виділено в самостійну структуру. Технічна база інформаційних систем представлена персональними ЕОМ, обчислювальними центрами, системою Інтернет, засобами та каналами зв'язку, космічними інформаційними супутниками.

Технічна база фінансово-економічного забезпечення об'єднує банки, страхові компанії, сховища, сейфи та ін.

Кадрове, наукове та організаційне забезпечення технічної бази представлено будинками, спорудами, учбовими закладами та необхідним обладнанням.

Термінальне, складське забезпечення. Даний вид забезпечення являє собою важливий елемент логістичних ланцюжків. Умови руху матеріального потоку обумовлюють значення термінально-складського забезпечення в логістиці. Ефективність логістичного ланцюжку визначається часом перебування товару на складі, разом із тим відсутність складських систем знижує надійність постачання та своєчасність збуту.

Організаційне забезпечення. Задача організаційного забезпечення полягає у створенні структур управління, що були б здатними найбільш ефективно забезпечити взаємодію між усіма учасниками логістичних ланцюжків. Організаційні структури логістики вважаються завершеними за умов визначення у кожній ланці управління кінцевої мети та виокремлення функціональних підрозділів із чітким розподілом повноважень та відповідальності.

Транспортне забезпечення. На транспорт в АПК покладено виконання ряду задач, найбільш вагомі з яких можна звести до наступних запитань: на

якому виді транспорту перевозити, що перевозити, на чому перевозити, у чому перевозити, як перевозити, куди складати перевезений вантаж, вартість перевезення? Відповіді на зазначені питання має дати логістика.

Фінансово-економічне забезпечення. Для здійснення фінансово-економічного забезпечення логістики створюються юридично та фінансово-самостійні логістичні центри, господарська діяльність яких базується на отриманні прибутку від надання логістичних послуг для підприємств та організацій АПК. Сільськогосподарське підприємство може створити в своїй організаційній структурі управління логістичний відділ. У даному випадку розробляється бізнес-план, у якому має бути розділ “План логістики”. Бізнес-план має бути направлений на підвищення ефективності діяльності підприємства та пошук шляхів зниження витрат і зростання рентабельності за рахунок логістичних нововведень.

Нормативне забезпечення (стандартизація). Нормативне забезпечення передбачає уніфікацію та стандартизацію всієї діяльності, пов’язаної із функціонуванням логістичних ланцюжків.

Кадрове забезпечення. Дане забезпечення має бути спрямоване на формування нового покоління спеціалістів-практиків, здатних забезпечити розв’язання практичних синергетичних задач взаємодії між постачанням, виробництвом та збутом.

Висновок.

АПК країни, обмежений матеріальними і фінансовими можливостями та відсутністю належного для нових умов досвіду функціонування зобов’язаний коректно аналізувати етапи свого життєвого циклу, внутрісистемні структури, елементи та досвід їх взаємодії із зовнішнім середовищем, ефективно використовуючи все прогресивне і відмовляючись від непридатного. Однією з найбільш адаптованих до специфіки та умов функціонування АПК наук є логістика.

Здійснення логістизації АПК дозволить перетворити зазначений сектор економіки в організаційно-економічно надійний в умовах ринкової економіки.